

Kosjas käies oli isamees kaasas. Kui viinapudel vastu võeti, siis oli asi klaar. Käidi põtra otsimas. Tüdruk hoidis kõrvale. Ei leitud kusagil põtra, keda lasta. Viimaks selgus, et oli voodis kotti all, ise istusime peal. Kosjas käidi neljapäeva öhtuti.

Külalinimesed pidasid pulmarongi tee peal kinni. Küsiti: "Kas passid on klaarid?" Siis pidi andma viina. Uks sõitis ratsa ees, oli sõjaväe mundris. See pidi seletama, et passid on klaarid ja viina andma. Oli igavene jagelemine. See toimus siis, kui pruudi kirstuga peigmehe tallu sõideti.

Pulmahobuste loogas olid linnid ja tutid, kirjust paberist.

Raha korjati taldrekuule nooriku ette. Maksti veimete eest. Minu pulmas tuli kokku 136 rubla.

Kõrvatsenaine pani noorikule tanu pähe. Jumalasõnaga.

ACC. N:R M. 11993:2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Teede peal oli palju väravaid, pulmarongi takistuseks seoti väravad kinni. Julgemad mehed oma täkkudega sõitsid ees väravad maha. See oli siis, kui söideti langusöitu - ühest pulmatalust teise.

Nooriku tanu mängiti maha ringmängus. Kõrvatsenaine pani tanu pähe. Ilma jumalasõnata.

Raha korjati veimete eest, taldreku peale. Nooriku isa oli esimene rahapanija.

Tanu pani noorikule pähe kõrvatsenaine. Toimus ilma jumalasõnata.

Kosjas käidi isamehega, viinapudel oli kaasas. Isamees pidi olema löuamees. Räägiti, et oleks vaja töolist palgata. Või öeldi, et on üks naisterahvas ära kadunud, otsivad seda. Looma või linnu otsimist meie ajal ei olnud. Kui viinapudel oli tühjaks joodud, siis tüdruk sidus rätiku pudeli ümber, vanemal ajal sidus vöö. Kosjas käidi reedel, siis laupäeval mindi õpetaja juurde.

Pulmarongi eest pandi tee kinni. Takistati isamehe läbisõitu. Temal pidi olema lähkriga õlut kaasas, muidu ei lastud läbi. Töke pandi teele ette mõnes kitsas kohas. Kui seda ei olnud, siis võeti lihtsalt isamehe hobune kinni: "Kas passi on?" Siis pidi näitama öllelähkri ette.

Tanu pandi noorikule pähe peigmehe kodus, teisel pulmapäeval. Pruudi vend pani tanu, või kui seda ei olnud, siis mõni vööras, kes selleks oli valitud. Enne pani tanu mitut pidi vallesti - ühe kõrva peale ja teise kõrva peale, siis lõpuks õigesti. See oli linutamine. Sealjuures oli ka jumalasõna - mõni luges, ja lauldi. Noored laulsid veel omalt poolt. Palveraamatus oli ka sellekohane palve sees. Tanu oli vanemal ajal niisugune kõva müts, paelad taga. Veel 60 aasta eest olid need tarvitusel.

50/2
ACC. N:R M.11993:4

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Samal ajal pandi noorikule ka põll ette, pruudivend pani. See pani põlle siteks valesti - vahest selja taha, vahest kaela. Naised õpetasid siis, kuidas põll tuleb panna. Siis tulid kaks naist ja vaatasid: Teie olete siit mööda käies teinud põlle katki. Võeti kaks peiupoissi, kellele seda öeldi. Teie olete katki teinud, tulge kohe lappima! Mehed ajasid küll vastu, aga pärasr andsid siiski pruudile raha. Minu ajal oli põllepappimine juba moest ära, aga ema pulmas lapiti veel. Kui ma laps olin, siis mina nägin ka seda veel. Kõik kutsuti põlle lappima ja kõik andsid pruudile raha.

Kohtumõistmine. Järgmisel hommikul oli kohtumõistmine: tüdrukutele, kes ei olnud poistega magama käinud, mõisteti trahvi. Kohtunikudel olid luuavõrudest prillid ees. Kõige harilikum karistus oli, et määrati tüdrukud linalõuguti selga istuma. See oli "puuhobune". Või lasti neil 4-5 korda ümber maja joosta.

Prangli saarel oli see mood, et pruudile rahakorjamise alal loobiti rublastega kõik lauanõud katki. Raha korjati taldrekusse või kaussi.

Pruudisöitja oli ratsahobusega. Pulmarongi eest oli tee .
kinni: tuli oli maha tehtud. Kodused pulmalised tegid tule, seal
ümber paugutati püsse. Peigmehel pidi olema viinapudelid kaasas,
et läbi lastaks. Hobused hakkasid lõhkuma. Püüti tule kõrvalt
läbi pääseda.

Tanu pähepaneku ajal oli jumalasöna (esimäe pulmasöögi ajal).
Tanu oli rahvariiete juurde kuuluv müts.

Poolamaal näinud pruudipärja mahamängimist: pruudil silmad
kinni seotud, ringi keskel. Pidi oma peigmeest otsima.

ACC. N:R M. 11993:6.LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Kosja mindi isamehega. Pruudimajas oli ette teada, mis ajal tulevad. Räägiti, et lambatall või mullikas kadunud. Isamees pidi olema hea mokamees. Viinapudel oli kaasas, mönel kuni 10 liitrit viina kaasas. Möni käis viimaga juba siis, kui üksinda varem oli tüdrukut kuulamas. Peitmist minu ajal rannas ei olnud.

Pulmarongi tee oli kinni - tänavatest läbi minnes olid väravad kinni seotud. Viinavalvajad olid juures. Kui said viina kätte, siis lasti sõita.

Tanu pandi noorikule pähe mõnes kohas jumalasõnaga, mõnes kohas ilma. Tanu oli müts, pikad paelad taga. Selle pani pähe söidupoiss, pruudi vend. Esiteks pani mitut kanti valesti, viimaks sai öieti. Söidupoiss sidus noorikule ka põlle ette. Esiteks jälle valesti - selja taha ja külje peale. Mütsid kadusid tarvitusest umbes 50 aastat tagasi.

Linutamise ajal tuli ka põllepappimine: kes pani 3 rubla või veelgi suurema summa. Valged põlled olid. Pöll katki ei olnud, uus terve põll. Rahaga lapiti.

Teine rahakorjamine viis oli kihiajamine: pulmalised toodi laua äärde viina jooma, siis igaüks pani pulmakulude katteks raha. See oli viimasel pulmaõhtul. Raha pandi taldreku peale, noorik kallas siis väikese korvi sisse. Viina andis isamees.

Kosja mindi reede õhtul, peigmehele oli isamees kaasas. Mu öde läks mehele, kui ma olin 10 aastat vana (1883). Kosilased tegid juttu: teil pidi olema üks loom müüa, tulime ostma. Taheti mullikat osta. Isamees läks esimesena tuppa, peigmees jäi viinamärsiga öue ootama. Kui anti luba sisse tulla - et üks pea siis ikka kaupa saama - siis tuli peigmees ka tuppa. Eitavat vastust vist ei antud, oli enne kindlaks määratud. Möni tahtis saada nooremat tütar, aga pakuti vanemat. Siis tuli äraütlemisi: Öeldi: kes puud ladvast algab, tüvest ikka!

Kirikusse minnes ja tagasit tulles olid pulmarongi teel takistused. Trradid, nöörid või mahalastud puud olid ees. Valve oli veidi eemal, pidi andma pudeli viina, et läbi saada; Külapoisid tegid tõkkes. Kui said viina, siis tehti tee lahti. Möni ajas ka kõrvalt mööda, kui sai.

Isamehe naine pani noorikule tanu pähe. Kui peigmehe ema elas, siis pani tavaliselt see. Enne tanu panekut loeti pikk salm. Tanu panekut nimetati linutamiseks. Salm oli sellest, kuidas noorikul tuli hakata ämmaga elama. Isamees laulis mõnikord enne ka salmi pühakirjast, see ei ole õieti meeles. Tanupanek oli päeva ajal. Isamehe naine või peigmehe ema tegid nagu ei tahaks tanu panna, vabandas, et mina ei ole õige ema.

Pärast sööki seoti põll ette. Söögi järel korjati raha teenijatele - raha pandi linanurga alla.

53
ACC. N:R M. 11993:8

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Laulatuspäeva õhtul, kui söögilauast tõusti, siis algas põl-
lelappimine. Hoiti põlle kahest nurgast kinni, põll oli nooriku
ees, öeldi: põllep auk sees. Siis igaüks viskas mõne kopika.
Eks nii korjati natuke raha ka.

Pruudipärja maha mängimine tuli hilisemal ajal.

Pruudisõitjaks oli pruudi vend, see viis ta kirikusse. Ki-
rikust koju tulles metsa vahel peitis pruudi ära, otsiti taga. Tal
oli hea hobune, jõudis teistest ette. Oli 2-3 tundi pruudiga metsa-
vahi juures, kodus põlm ootab, ei saa sööma hakata.

Enne magamaminekut peideti pruut jällegi ära, pruuttüdrukud
peitsid.

ACC. N:R M. 11993:9.LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Kosjas oli isamees kaasas. Kui mindi tallu sisse, siis tehti vigureid - midagi kadunud, ehk on siia jäänud. Mõnikord oli noor õhv kadunud, või otsiti midagi muud. Viinapudelid olid kaasas, räägiti tüdruku isaga. Tüdruk oli tagatoas, pärast kutsuti välja. Pandi toidud lauale.

Pulmarongi ees oli tee kinni, roikad nagu aed tee peal ees. Külapoised, lapulised tegid. Tuletegemist ei esinenud. Poisid ise valvasid aia juures, enne ära ei lahutatud kui anti viina. Küsiti passi, siis eessõitjatel pidid olema viinapudelid. Lipud oli eessõitjatel ka vankris või saanis.

Raha korjati pruudile talderu peale. Kordamööda käisid kõik pulmalised raha panemas, mõni käis ka mitu korda.

Pärg mängiti pruudi peast maha. Siis lauldi ja loeti, kooliõpetaja või õpetaja tegi seda. Uks vanem inimene, mõni lähem pruudi sugulane, vanem naine, pani tanu pähe. See oli nooriku linutamine.

Pöll seoti ette. Uks oma sugulane pani selle. Lappimist ei olnud, korjati raha taldrekusse.

Hobustel loogas ehteid ei olnud, pruudi näo katmist ei olnud.

Kosjas oli isamees kaasas, mõni mehe sugulane või ka mõni vööras. Mõni käis isameheks mitmelkümnel kosilasel. Tavaline jutt oli, et üks lind, hani või part on ära kadunud. Uks emalind. Kas olete juhtunud nägema? Tüdruk oli kõrvale läinud. Viinapudel võeti välja ja hakati lindu otsima. Kui leiti, siis tulid teised jutud. Kui mina olin u. 25-aastane, siis käisid isamehed niisuguste juttudega kosjas, pärast enam ei tarvitatud. Siis jäid pikad pulmad ka ära. Enne oli ikka 3-4 päeva või terve nädal.

Pulmarongi eest pandi tee kinni, 1 km pulmaperest. Ehitati auväravad sobivatesse kohtadesse tee äärde. Auvärava kohal olid latid üle tee. Kui pulmalised tulid, hakati "passi klaarima". Värava ehitajad olid külamehed ja neile pidid pulmalised läbisõidu puhul viina andma. Neile läks üks pudel. Kodu juures oli teine värav, siis läks teine pudel sinna.

Tanu pani peiupoiss, ei mäleta, kas see oli pruudi vend. Kui ma poisike olin, siis nägin seda. Esiteks pandi tanu viltu ja kukla taha, siis öiendati. Peiupoiss pani noorikule põlle ka ette. Jumalasõna selle juures ei olnud. See kõik oli "linutamine". Siis tuli raha ajamine. Kaks voolu tuli kokku - pruudi poolt ja peiu poolt: pruudi käsi peal ja peiu käsi peal. Mõni 100 rubla aeti sel viisil kokku. Raha pandi taldrekusse.

Tanu, see oli vanaaegne naiste müts, oli andevaka sees kõige peal. Linutamise juurde tõi selle mõni kõige ligem sugulane. Andevakk toodi ka just linutamise ajaks sisse. Põll oli niisamuti seal kastis kõige peal. Linutamine toimus pulma lõpupoolel. Enne mängiti pärg nooriku peast ära, siis linutati.

Mõnes kohas oli linutamise juures ka jumalasõna tarvitusel. Kes usklikud inimesed olid.

Põllepappimine. Kohe linutamise järele hakati põlle raha korjama. Põll oli küll uus, aga öeldi katki olevat. Sel ajal anti hästi viina, mehed olid purjus ja andsid kergesti raha. Öeldi: pruudi käsi peal, peigmehe käsi peal!

Pulmahobusel olid punased-sinised topsud loogas ja aistes, kellad peal. Hobused sätendasid topsudes, siis kui peigmehe koju mindi. Sel ajal, kui peigmehe juurde mindi, tuli samuti värava toppamist ette. Väravas oli laulmist palju.

Pruudi vargus oli siis, kui kirikust tuldi. Pruut viidi teise peresse peitu. Peigmees pidi vargale viinaga trahvi maksma.

Raha korjamisel taldrekusse löödi taldrekuid katki. Olid odavad 10-kopkased taldrekud, need läksid rublaga lüües katki.

Kosjas oli isamees kaasas. Uks läks meie juures koos pruudi vennaga pruudi tallu. - Isamees pidi hästi rääkima. Tehti juttu, et tahetakse lammast osta, kaubeldi lambatalle või ka vasikat. Pruut oli kõrval. Mõni vanem inimene õpetas isamehele, mida rääkida. Pruudivend otsis pruudi üles ja isamees andis viinapudeli üle. Pudeli kaelas oli vanaaegne pael, sukapael. Räägiti pruudi vanematega, kaupleja oli isamees. Pruut ja peigmees olid kõrvalised isikud.

Teele tehti auväraavad, peeti pulmalised kinni. Taheti viina. Auväraavad tehti kuuskedest ja samasse lasti ka suured kuused üle tee ette. Neid oli teel mitmes kohas. Koduväraavas peeti jälle kinni.

Tanu pähepanekul olid pruudivend ja kõrvasenaine juures. Pärja äravõrmine oli juba enne suur tseremoonia. Tanu pandi enne viltu. Pruudi vend ütles: Nüüd on õieti! Kõrvasenaine jälle: Ei ole! Pruudi vend seab tanu, tema on tanu pähe paniija, kõrvasenaine on abiliseks juures. Jumalasõna ei olnud. Jumalasõna oli ainult kirikus, mitte enam pulmatalus. Kui söögilauda istuti, siis lauldi üks vaimulik salm, isamees ütles laulusõnad ette. Tanu pandi noorikule pähe pärast sööki, pulma lõpupoolel, söögilauas oli ikka veel pärjaga. Kui pulm kestis terve nädala, siis pandi tanu neljandal või viiendal päeval.

Pöll seoti ette samal ajal kui tanu pandi. Kõrvasenaine rääkis:
Naine ei tohi lauda istuda ilma tanuta ja ilma põlleta.

Kui põll oli ette seotud, hakati põlle sisse raha viskama.
Isamees ajas inimesed ligi, kõik viskasid raha. Öeldi, et pruudi
kast on katki, tuli rautada. Pruut istus kasti peal, talle visa-
ti raha sülle.

Pulmahabustel olid rätikud valjadesse seotud, punased sit-
sirätikud. Peiupoistel olid roosid ja lehvid rinnas.

Kui oldi teel peigmehe koju, siis talu juurde jõudes olid
igasugused laulud ukse taga. Lauldi:

Neitsikene ja noorukene,
Miks sa mullu mulle ei tulnud saanud,
Tunamullu mulle ei tulnud.
Nüüd oleks, nüüd oleks, neitsikene,
Nüüd oleks kätkid kiikumassa,
Udupead oleks hõljumassa,
Käharpead oleks kääksumassa.
Nüüd oleks, nüüd oleks, neitsikene,
Nüüd oleks muldsest mulla karva,
Tunamuldsest tuha karva.

Sedal laulu laulis kõrvatsenaine pruudile.

56/2

kas

ACC. N:R M. 11993:14

Siis laulis pruudivend vastu ja kaitses pruuti:

Kust sina, siga silmad said?

Meil toodi trummel tubaje jne.

Pruut jagas kingitusi kõigile sugulastele. Esimene kingitus oli
peigmehele - tikitud särk.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

56/3

Kosjaskäimisel erilisi kombeid ei olnud. Isa-emaga räägiti, mingit looma otsimist ei olnud.

Pulmarongi takistamiseks tõmmati köied üle tee. Nee olid noored mehed, tahtsid viina. (Tuletegemist ei.)

Tanu pähepanekut linna ette ei tulnud, külas ~~mm~~ oli. Seda tegid vanad inimesed, käis jumalasõnaga.

Külas olid ka pulmahobused ehitud. Tulid Ingerist - käterätikud lehvisid hobustel loogas. Vene külades käisid ka rätikute-ga. Kui pulmalised tulid linna vene külast, siis olid hobuste looga rätikutega ümber keeratud. Need olid väljaõmmeldud rätikud. Venelastel oli oma vald, käis Narva linna alla.

Näo katmist ei ole küulnud.

Raha korjamist linnas pulmades ei esinenud.

Kosja mindi ninamehega. Makati rääkima - üks kana vajak, üks lambatall vajak. Ninamees rääkis. Et ehk olete näinud kusa-gil. Ninamees rääkis pruudi isa-emaga. Kui otsitav leiti, siis anti viina. Tüdruk oli otsimise ajaks kõrvale läinud. Naabertaludest oli selleks õhtuks kutsutud võõraid tüdrukuid. Toodi neid ükshaaval kosilastele ette: kas on see? kas on see? Viimati toodi õige tüdruk lagedale, siis võeti viinapudel ka lahti.

Tee kinni. Pulmarongile pandi tee peal väravad kinni või seati teele kive ja örsi ette. Külanoored panid. Ise läksid veidi eemale, et mis siis tehakse. Teede kinnipanek oli siis, kui pruudi kasti viidi peigmehe juurde. Kui poisid tee lahti tegid, siis anti neile õlut. Maksma pidi kirstumees; kui tal õlut ei olnud, siis pandi ka pruudi ja peigmehe eest tee kinni.

Pulma esimesel päeva, oli noorikul seppel peas, siis olid veel tagakäibijad. Kui tanu pähe pandi, siis pidi juba peigmees ise teda tantsitama. Tanu pandi esmaspäeval peale lõunat. Isamees, kes pruudi-peigmehe ees kirikusse sõitis, see pani ka tanu. Tanu pani nii siis mees, aga põlle pani naine - eessõitja naine. See oli noore naise põll, tütarlastel põlle ei olnud. Tanu ja põll pandi noorikule peigmehe kodus, ühtaegu.

Rahakorjamine. Kes noorikuga pulmas tantsis, see pidi panema raha lauale taldrekusse. Iga kord anti andjale ka viina.

ACC. N.R M.11993: /7.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Pulmahobustel olid tupsud, nagu ka pulmalistel ja pillimees-
tel. Punasest villasest ja karrast.

Noorik jagas kingitusteks mõni 150 paari kindaid-sukki. Neid
pidi hakkama kuduma juba noore tütarlapsena.

Kui hakati noorikule tanu pähe panema, siis loeti laua juures
enne jumalasõna. Niisugused laulud olid ka lauluraamatus, mida
siis lauldi. Kui tanu oli peas, siis lauldi

su laual lapsed istuvad

kui õlioksad ilusad.

Su naisel olgu sigidust,

kui kobared ka viinapuus.

58/2

Kosja minnes oli kosilasel isamees kaaas, see rääkis. Tulid otsima kadunud tallekest. Räägiti tüdruku vanematega. Pudel viina oli ühes.

Linutamine. Noorikule pandi tanu pähe ja valge põll ette. See sündis peale laulatust. Peigmehe öde pani tanu ja sidus ka põlle ette. Tanu paneku juures loeti ja lauldi. Kooliõpetaja või mõni teine ~~www~~ luges. Kui pulmad olid lõpul siis korjati raha.

Noorik kudud peigmehe sugulastele ja isamehele sukki, igaühele üks paar. Ämm sai kleidi ja särgi, isamees ja tema naine said ka kingitusi.

Tee peale tehti auväravad, kust pulmarong läbi sõitis. Kui pulmad olid küünlapäeva paiku, siis söideti üle lahe jää kirkust tagasi, siis mingit tee kinnipanekut ei saanud olla. Mehed seisisid auvärava ees, tahtsid viina ja õlut. Öeldi: Lapulised on "lähkri vastas".

Hobuste loogas ehteid polnud. Nooriku näo katmist ei olnud.

Minu ema ajal anti kõigile pulmalistele annid, sukad. Läks 42 paari sukki.

Pruudid käisid sugulaste ja naabrite juures kerjamas, "kosjaviina viimas".

Kosilasel oli isamees kaasas, tuldi midagi otsima. Tüdruku talus otsiti noort lehma või noort hobust; mõni ütles, et kodukana ära lennanud. Isamees rääkis. Ka pruudi poolt oli selleks puhuks kutsutud käemees. Räägiti pruudi vanematega. Pruut oli sel ajal teises toas, kui isamees vanematega kõneles.

Linutamine. Minul oli see vanaaegne tanu, mis pulmas ~~pm~~ pähe pandi. Tanu panijaks olid lähemad sugulased. Pruut ja peigmees istusid laua taga. Mõni vanem inimene luges jumalasõna, peeti palve. Noorikule pandi tanu pähe ja põll ette. Seda kutsuti linutamiseks. Siis sai ta naiseks. Ehne tanu panekut oli pärja äramängimine.

Pöllelappimine. Pöll ja tanu pandi noorikule korraga. Kui põll oli ees, siis hakati põlle sisse raha korjama. Mina olin siis 15-aastane, kui ma nägin seda. Põlle sidus ette pruudi ema või mõni kõige lähem sugulane. Kui ema polnud, siis näiteks õde või mõni lähedane naissugulane. Kui põll oli ees ja tanu peas, siis viidi noorik tütarlaste seltsist välja ja võeti naiste hulka. Paberraha oli põllele lapiks. Siis pandi raha ikka - pruudi jalg peale! peigmehe jalg peale! Lappe pandi põllele palju.

Teed kinni. Pulmarongi tee tehti aed ette, lasti puud üle tee. Et läbi saada, selleks pidi viina andma. Tee peale tehti ka tuli. Mõnes kohas oli tõkke juurde seatud ka laud suupiste-

ACC. N:R

M.11993:20.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

tega. Tõkkeid tegid naabrid ja tuttavad külas, kus pulmarongi tulek teada oli. Metsateedel lasti palgid tee peale ette. Valve oli tee ääres, laud valmis seatud. Siis peigmehe poolt pidi olema viin.

Pulmahobustel olid valjaste küljes lilled.

Nooriku näo katmist ei esinenud.

Tanu oli pruudil ostetud. Ta ise tõi selle linutamise puhuks lagedale, andis selle kätte, kes pidi pähe panema.

60/2

Kosja mindi isamehega. Mida seal räägiti, ei mäleta.

Põlle seoti noorikule naljatades ühele poole ja teisele poole, varesti.

Linutamine oli üldpulma viimasel päeval, enne seda kui veel eraldi peigmehe juures ja pruudi juures eraldi hakati pulma lõpu pidama. Tanu ja põll pandi noorikule samal päeval. Sõidupoiss pani tanu pähe - seadis ikka ühe kõrva peale ja teise kõrva peale, kukla ta ha jne. Mõnes kohas oli linutamise puhul ka jumalasõna, aga mitte igal pool. Mõni vanem inimene luges.

Kui pulm õhtul kirikust tuli, oli tee kinni. Tuli anda $\frac{1}{2}$ toopi viina, siis tehti lahti. Tänaval või silla peal pandi ette suur puu. Aeti küll ka üle puu kui saadi, kas või vankrid katki. Tee kinnipanijad olid lapuõised.

Pulmahobustel olid kellaad kaelas, mõnel ka lehv.

Rahakorjamine. Pruut ja peigmees istusid lauas, see oli pärast linutust. Pulmalistele jagati viina ja selle eest tuli raha taldrekule visata. Võis ka taldreku katki lüüa. Öeldi: pruudi võit! peigmehe võit. Mina sain 1913.a. üle 100 rubla.

Põllepappimist ei olnud.

62

Aastat 60 tagasi oli veel pruuk, et kosjas käidi isamehega. Oli mingi otsimine, et midagi oli ära joosnud - jäljed toovad siia majasse. Mõni loom, vist mullikas oli kadunud. Kas pererahvas on seda näinud? Noorik oli kõrvale läinud, alles hiljem toodi välja.

Tanu pähepanekut nägin ma, kui laps olin. Mõnes kohas õpetaja luges ka tanupaneku juures. Lauldi. Enne seda oli pärja maha mängimine. Pruudil pidi olema üks naine, kes kirikus teda aitas, üks abielus naissugulane. See pani ka tanu. Enne iseseisvusaega oli veel see komme. Minu vanaemal oli veel alles see torutanu, nagu suhkrupea. Sellel käis veel rätik peal.

Kui noorik viidi ämma juurde (peigmehe koju), siis ämm pani põlle ette. Tanu pandi aga pruudikodus, sest ämma juurde tuli viia naisena.

Vanemal ajal oli ka kombeks, et pulmarongi ees pandi tee kinni. Nõuti viina. Puud olid teele ette lastud, sild teelt ära võetud. Viinapudel pidi kaasas olema. Päris vöörad inimesed külas panid tee kinni.

Rahakogumise juures tehti nalja - viidi pulmalisi "arsti" juurde. Veimele eest nõuti raha.

Näo katmist ei olnud.

ACC. N:R M. 11993:23.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Linutamine. Mörsjapärg mängiti ära, siis pandi tanu pähe. Minu ema ajal oli veel vanaaegne müts, mis siis pähe pandi. Kes pani, ei mäleta, vist mehe ema. See oli ilmalik toiming, ilma jumalasõnata.

Pruudi põlle korjati pulmas raha, kõik pulmalised panid.

Pulmalistele pandi kirikust tuleku ajaks tökked teele ette. Lasti metsa vahel terved puud ette. See oli viina norimiseks. Teede sulgejad olid kõrvalised isikud, keda pulma ei kutsutud.

Kosja mindi isamehega. Peigmees ise ei rääkinud, seda tegi isamees. Viin oli kaasas.

63

Kosjas oli ninamees kaasas. Oli ennem kokku lepitud, millal minnakse. Räägiti tüdruku isaga. Viinapudel oli kaasas. Erilisi jutte millegi otsimisest polnud.

Tanu panekut ega põlle sidumist sel ajal enam polnud.

Teed kinni. Siis kui saajarahvas oli pruudi kodust peiu koju tulemas, esmaspäeva õösel, siis olid teed kinni. Oli palju kivi-aedu teede ääres - kivid olid laotud tee peale ette. Või kui oli metsavaheline tee, lasti puud teele ette. Pulmalistel olid saed kaasas, saagisid puud läbi ja tegid tee vabaks.

Raha koguti kirstu peale, see oli kirstu ostmine. Pruudi isa istus kirstu juures ja peig pidi kirstu peale raha koguma.

Peiu kodus peiu isa ja pruudi isa töid vakad lauale, siis hakati sinna raha panema - $\frac{1}{2}$ -kopikased suured vaskrahad olid selle tarvis, igaühel oli neid kotiga kaasas. Visati - peiu võit! pruudi võit! Vahel läksid tülisse ka selle juures. Laulmist oli palju.

Pärast sööki oli laua pühkimine - rahvas viskas raha lauale. Lauda pühiti mitu korda; see raha sai kokkadele.

ACC. N:R M. 11993:25

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Kosilasel oli ninamees kaasas. Erilisi otsimisjutte seal ajal ei olnud.

Enne tanu pähepanekut lauldi pärg maha. Pruudi esimene panitalle tanu pähe, see oli üks noorem abielunaine, 20-30-a. inimene, pruudi lähedane sugulane. Tanu panek oli ilma jumalasõnata. Pöllesidumist ei olnud.

Teed kinni. Kui peig hakkas pühapäeva öhtul pruudi juurde sõitma, siis olid teed kinni. Puud üle tee.

Pulmahobustel olid ehted kaelas, riidest linnid, enamasti valged.

Raha korjamine. Vakaga korjatud raha sai pruudile, laualt pühitud raha läks kakkadele.

65

Kui ma poisike olin, siis tuli peigmehe ema viinadega kosja. Kui ma juba ise naisevõtja olin, siis oli isamees ühes. Räägiti, et tahame mõnd noort looma osta, mullikat. Viimati võeti viinad lagedale. Peigmees ei tulnud üldse koos isamehega, tuli alles hiljem sel öhtul.

Tanu. Selle pani peigmees, vanamoorid vaatasid pealt. Abielu-naine ei tohtinud lahtise peaga olla, pidi alati olema kaetud. Esimest korda sai ta tanu pähe pulma ajal. Enne tanu panekut lal-di üks laulusalm, rohkem jumalasõna ei olnud. Enne tanu panekut oli pärja ära mängimine.

Hobustel olid aisakellad loogas, muul ajal kelladega ei söi-detud kui pulmas. See oli siis, kui ühest pulmatalust teise söideti.

Teede peale lasti metsa vahel puid ette. Pulmarongile tuldi tee peale vastu pulmaõlut saama. Kui anti õlut, siis tehti tee lahti. Iga vankri peal oli suur õllekann, 4-5 toopi. Õlut saama tulid enamasti tuttavad.

Põlle sidumisest pulmas ei tea.

Raha korjati öhtul peale sööki, enne kui hakati teise pulma-tallu minema. Korjati taldrekussé: pruudi võit! peiu võit! Et kummad enne ära väsivad raha andmast. Käidi linnas selle tar-vis kopikasi rahasid vahetamas. Mõnikord läksid kohe tülli, kumb-

ACC. N:R M. 11993:27.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ki pool ei taha alla anda. 60-70 rubla pandi alati kokku, selle raha sai pruut endale.

Pärast sööki vanaeit tuli hanetiivaga lauda pühkima. Pühkis kogu aeg ja laulis:

Aitüma, aitüma, andke raha,

Ma tahan uie supi teha,

Sisse panna sealiha,

Silmakirjaks sibulid.

Sel viisil korjatud raha sai keetjale.

Pölli-elappimist ei olnud.

Tehti valtspruute.

66/2

67

Kosilasel oli isamees^s kaasas. Räägiti tüdruku vanematega, tüdruk ise oli peidus. Otsiti kodukana. Kui leiti, siis võeti viinapudel lagedale. Isamees rääkis, peigmees oli pealtkuulaja. Aja suhtes oli ennem kokku lepitud.

Mõni kosilane tuli kaugelt, teisest vallast, polnud tuttav. Ka siis, kui vanemad nõus ei olnud, ei tulnud tüdruk peidust üldse välja. Nii oli maa pulmas, alevikus oli lihtsam. Olin 20-aastane, kui käisin maa-pulmas.

Tanu. Vanemal ajal pandi noorikule müts pähe. Uks lähemalt naissugulane pani. Selle juures loeti jumalasõna, üks vanem talumees või kooliõpetaja luges.

Tee peale, kust pulmalised läbi sõitsid, oli tuli maha tehtud, söideti hobustega üle, hobused hüppasid. Sel viisil noriti viina. Tuli polnud pulmamajast mitte väga kaugel, haotuli. Kui nähti, et pulmalised tulevad, siis süüdati põlema. Mõned hobused kartsid. Tuli oli maas siis, kui kirikust tuldi, niisamuti langusõidu ajal - kui peigmehe talusse söideti. Mõnes kohas olid latid ka tee peal ees. Kodu ligidal olid teede tõkestajateks kodused, kes kirikusse kaasa ei läinud, kaugemates kohtades tee ääres olid kas pruudi-peigmehe tuttavad. Kui mina sõitsin, siis oli tuli kodu ligidal. Oli üsna suur tuli, suitses hirmsasti ja leeki oli ka näha.

Kui oli kahe-otsaga pulm, siis oli pulmalistel kange kihuta-

ACC. N:R

M. 11993:29.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

mine.

Rahanorimine käis mii, et võeti mõni pulmaline kinni ja viha-
ga viheldi. Selle eest pidi maksma pruudikassasse.

Pölleraha korjamine. Esmaspäeval pandi pruudile põll ette,
siis hakati raha korjama. Pulmi oli 3 päeva, iga päev ikka tehti
mingit nalja. Kohtunikud mõistsid mõne süüdi, selle eest oli jäl-
le rahatrahv, maksti pruudikassasse.

Näokatmist sel ajal enam ei olnud.

Hobuste loogas ilutsesid väiksed lipukesed, kuljused ja kel-
lad. Mida rohkem, seda toredam.

67/2

Kosilasel oli isamees kaasas. Tüdruku poolt oli ka käemees kaasas, kui kihlusele sõideti. Aeg oli juba enne kokku räägitud. Õeldi, et tahame midagi saada. Sel ajal otsimist enam ei olnud.

Pulmalistele oli tee puudega kinni pandud. Nii, et vanker ümber läheks. Mõni latt tõmmati ette. Need olid väljaspoolt pulmalised, noriti peigmehelt viina. Seal oli noori ja vanu. Tee pandi kinni mõnes kitsas kohas, kus kõrvalt läbi ei saadud.

Tanu. Noorikule pandi eest müts pähe, isamees pani. Enne seda oli väike palve, isamees luges. Istuti laua taga, pruut-peigmees keskel. Viinad olid laual, võeti terviseviina ja pandi raha taldrekusse. Rahadega löödi kõvasti.

Samal ajal, kui müts pandi, pandi noorikule ette ka põll. Vist isamees pani põlle ka. Põlle sisse rahakogumist ei olnud. Pulmi peet 4 päeva.

Näokatmist ei olnud.

Pulmahobustel olid kellad, paelu ei seotud.

Uig. Raudkäsi, see oli mehe sugulane, pani noorikule uiu pähe. Enne kui noorikut tema isakodust hakati peiu koju viima, pandi uig pähe. Laua juures lauldi veel enne lahkumislaulu, jumalasõnaga.

Peigmehe kodus oli valge riie maha pandud, kui pruut uksest sisse läks. Pruut pidi selle riide peale raha panema. Pruudi uig võeti peast ära, kui juba peigmehe juures toas oli. Kui istusid laua taga, siis raudkäsi võttis pruudi uiu ära. Äravõtmise juures lauldi pulmalaule, rahvalaule.

Esimese pulmapäeva õhtul, kui veimed olid jagatud, pandi noorikule tanu pähe. See oli peigmehe juures.

Pulmi peeti ükskõik mis päeval, enamasti argipäeval töö vaheajal. Pühapäeval pulmi ei peetud.

Uig oli peas, kui peigmehe juurde mindi. See oli suur valge riie. Linariie, pleegitud, servad punasega tehtud ning oli nöeltega eest kinni, reesidega kinni.

Miks nägu kaeti, seda ei tea.

Minu ajal kadusid tanud juba tarvitusest ära, uiud olid veel üks 20 aastat tagasi tarvitusel. Minul oli ka pulma ajal uig peas, 20 aastat tagasi.

Pulmahobusel olid paberist linnid loogas.

Peiupoisi hobusel oli valge lina seljas, kui ta enne ees söi-

ACC. N:R M. 11993:32.

tis. ~~mm~~ Lõi möögaga pruudi maja katuseräästasse. Siis peigmees
söitis väravast sisse. Peigmees söitis ka hobuse seljas. Päris
söjaväe möök hoiti peidus pulma jaoks. Kui naaber kaebas, siis
politsei võttis mööga käest ära.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

69/2

Kui kosilane tuli, siis sel oli ju kogu suguvõsa kaasas! Hakati ääri-veeri rääkima. Tuldi midagi saama. Midagi pookimata õunapuust hakati juttu tegema. Toodi vööraid tüdrukuid katte all näha, keda juhtus.

Tanu pähepanek. Vanasti oli kirjatud tanu. Pruudi vennanaine pani selle pruudiel pähe. Meil usklikke ei olnud, tanupanek käis ilmalikult. Meil oli kreeka-katoliku usk. Pärnu ümbrus oli ka kreeka usku.

Uig pandi noorikule üle. Esimese pulmapäeva oli pruut uiu all. See oli nii kaua kui peiu pulmarahvaga juba koos oldi. Peiu juures võeti uig ära ja pandi tanu pähe. Pruudi vennanaine, või kui seda polnud, siis mõni lähem sugulane, see võttis uiu ära ja pani tanu pähe.

Kirikusse mindi hobustega. Ka kahe pulmapere vahet söideti hobustega. Tee peal olid tõkked. Peiupoiss oli hobuse seljas kõige ees. Tema söitis ennee ees teise peresse. Mõök oli külje peal, valge rätik ümber kaela. Tee peal olid nõörid ees, taheti viina ja õlut saada.

Raha korjati noorikule veimete eest. Rikkamatele anti veimeid, vaesematele, kel polnud maksta, ei antud.

Pulmahobused olid ehitud, tutte täis, paberist värvilised linnid rippusid küljes. Hobusel oli valge riie, kas lina, ümber pandaf

ACC. N:R **M.11993:34**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Pruudi ja peigmehe hobustel olid linad, teistel tutid.

Rahakorjamine. Raha visati pörandale, pruut pühkis kokku. Raha sai pruudile. Raha pandi pörandale veimete eest. Mingit kindlat määra ei olnud. Mõni pani vähem, mõni rohkem. Peigmees aeti kõige enne raha panema. Enamastip pandi paberraha - 10 krooni. Rahvast aeti kokku kellaga - suure möla küljes oli kell. Sellega kölistati. Raha pandi ka lauale, pruudi ette.

Veimete väljajagajaks olid tüdrukud. Kellele veimeid anti, pandi nad paelaga kaela. Enne olid nimed peale ömmeldud.

Raha korjati veel "arstimise" eest. Torudega kuulati pulmalisi ja selle eest võeti ka raha. Selle raha eest osteti maiustusi. Pulmad läksid pikale, oli vaja raha ka pulmakulude tarvis.

70

ACC. N:R M. 11993:357

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Kosilane võttis mõne vanema inimese kaasa. Tuldi sisse jutuga, et midagi on kadunud. Isamees rääkis, peigmees oli vait. Tüdruk oli ka samas toas, räägiti vanematega. Kosjas käidi enamasti neljapäeva öhtul, teisipäeval ka. Sõideti paremate saanidega, hobusel kell kaelas.

Tanu. Pela laulatust, umbes keskööl võeti ringmängus nooriku pärg peast ära. Siis kõrvatsenaine pani tanu pähe. Kõrvatsenaine - see oli nii, kuidas oli valitud, kas mõni peigmehe sugulane. Mõnes kohas käis tanupanek jumalasõnaga, minu isakodus oli jumalasõnaga. Kooliõpetaja luges, lauldi laul või paar. Paljudel oli aga ilma jumalasõnata, kui oli ringmänguga. See oli tanutamine. Minu tädi pulmas oli veel vanaaegne tanu, 1923.a., aga siis olid need juba haruldased. Kui tanu oli pandud, hakati veimeid jagama.

Rahakorjamine käis nii, et kohtunikud määrasid inimestele karistusi: sina oled nii ja niisugust kurja teinud, maksa. See oli kohtumõistmine.

Põlle panekut pulmas ei olnud. Endisel ajal ehk oli.

Tee kinni. Pandi roikad ette või lasti puu maha. Poisid ja külamehed panid tee kinni. Pidi viina andma. Väravad kinni. Värava taga olid ketramised ja muud vigurid. Teetökete juures olid lauad väljas.

Pulmahobustel olid lipud või pärjad.

71

ACC. N:R M. 11993:36.

Näokatmist ei olnud.

Pulmamajade vahet käidi, siis sõideti ratsahobusega ees.

Hobusel oli valge riie seljas, ratsanikul olid ka valged riided.

Nii oli ka kirikust tuleku puhul. Oli üks ratsanik. Niisamuti kui pruudi majast sõideti peigmehe koju.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

71

11993:37.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

—*—

72

Pidula vallas korjati pruudile raha söögi juures, osteti
supiklimpe. Lauldi söögilaua taga:

See on ikka meie mood,

et kopik maksab klimbi noot.

Siis pidi iga klimbi eest maksma. Raha pandi lauale taldrekusse.

See raha läks pruudile.

Isamees oli kaasas. Tehti tüdruku vanematega muud juttu. Esiteks kaubeldi tüdrukut lühema aja peale, pärast pikema aja peale.

Linutamine. Nooriku krants võeti ära ja müts pandi pähe. Põll ette ja müts pähe; tehti mitmeid vigureid - laua taga lauldi ja tegi nalja. Kes müts pani, ei tea, kuid selleks oli mõni kindlaksmääratud isik. See käis jumalasõnaga, mõni oli kutsutud lugema. Keegi pruudi lähem sugulane pani tanu.

Raha korjati taldrekusse.

Samal korral kui tanu pandi, seoti ka põll ette. Sama, kes pani tanu, pani ka põlle. Lai valge põll oli, pikkade paeltega. Müts oli ka pikkade paeltega.

Põlle raha ei korjatud. Aga taldrekusse pandi nii kõvasti, et läks katki.

Tee peal peeti pulmarong kinni, kui kirikust tuldi. Puud pandi ette. Pidi "passi" näitama. Tee kinnipanijad olid väljaspool t pulma. - Tuld ei tehtud.

Hõpustel olid kuljused, paelu ei. Hobuseriistad olid naastudes.

Kosilasel oli ninamees kaasas. Uks tahtis seda asja, teine teist. Sepa Andres käis kosjas, meie olime akna taga, tahtis laeva emapuud.

Vanal ajal pandi noorikule pulmas müts pähe. Minu ajal ei olnud enam panekut, noorik pani ise endale mütsi. Enne seda lauldi laua äärde sööma istumise eel laul kiriku lauluraamatust. Rohkem pulma ajal jumalasõnaga tegemist ei tehtud.

Pulmarongi tee pandi mõnes kohas kinni - tänavate juures. Muidu ei lastud läbi kui pidi õlut andma. Vöörad külainimesed panid tee kinni, enamasti küla noored. Ise olid läheduses varjul valvamas. Latid ja köied pandi aedade vahele. aiahirsi - pikad latid pandi ette. Ka siis, kui peigmehe juurde söideti, oli tee kinni. Nöuti viina.

Rahakorjamist oli pulmas mitu korda - kirstu või vaka sisse, laua peale. Laual oli kauss, raha, mis sinna pandi, sai pruudile. Suure kooguga tõmmati inimesed lauale lähemale, et raha viskaksid. Rahaviskamise juures lauldi:

Läheme, läheme linnumaale,

siis saab õhtuks värsket liha

Seda laulu lauldi nii kaua kui rahakaunid laual olid.

Põlletappimist ei olnud.

Rahaviskamine oli peiu kodus. Kes raha ei andnud, võis seista kas või kogu pulma aja vaka juures. Hoiti nii kaua kinni, kui

ACC. N:R M. 11993:40.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

pidi raha andma.

Pulmahobustel midagi loogas ei olnud.

Tee peal taheti takistada kirstu. See tuli pulmalistega koos.

Vanal ajal pandi suur lina pruudi pähe. Lina paniija oli mõni
võõras inimene. Lina oli ümber pea, nägu oli vaba.

74

Kosilasel oli isamees kaasas. Mindi tüdruku koju ja otsiti mingit lindu, mis oli ära kadunud. Tuvi oli kadunud. Räägiti tüdruku vanematega. Minu mees käis ühe peigmehega kosjas kaasas, 5 km Kundast.

75

Pulmalistele pandi tee kinni, poisid tahtsid viina.

Tanu. Enne tanu panekut lauldi "Wir finden dir ein Jungferkranz". Kui ma Rakveres elasin, siis ühel naisel oli veel vana müts, mis pulmas pähe pandi. Kuidas pandi, ei tea. (Saksastunud eit, pole maarahva kommetega tuttav.)

Pulmas korjati raha. Iga pulmaline pani raha nooriku põlle sisse.

Hobuste loogapaeladest ei ole kuulnud.

ACC. N:R M. 11993:42.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Kana otsimine kosjas.

Pulmaliste teed lattidega suletud.

Tanu pähepanekut pulmas sel ajal enam ei olnud.

Raha korjati taldrekusse. Pöllelappimist ei.

Näokatmist ei.

76

Enne kosjaminekut käidi kuulamas, reedel mindi kosja. Isamees oli kosjas kaasas, see rääkis. Kui olid kaubad koos, siis pruudi vanemad võtsid viina vastu. Viinapudel oli isamehe käes.

Kui laulatuselt tuldi, siis olid teele tökked ette tehtud. Auväravate vahele olid paelad ette tõmmatud. Peigmees pidi andma viina. Valve oli auväravate juures väljas. Paugutati püsse.

Tanu pandi enne peigmehe juurde minekut, pruudikodus. Mõni vanem inimene, nooriku sugulane pani tanu. See käis jumalasõnaga, mõni parem kõnepidaja pulmaliste hulgast luges.

Vanemal ajal oli pulmas pandud noorikule ka põll ette. Põllesse korjati noorikule raha.

Näokatmisest ei ole kuulnud.

Hobustel oli ehteid, paelad loogas.

Kui olid "kiires korras" pulmad, siis vahetati pruutpaari vanktil rattad - esimesed pandi taha poole ja tagumised ette. Pulmaliste hulgas olid mõned naljategijad.

ACC. N:R M. 11993:44.

Pulmalistele oli kirikust tuleku ajaks pandud tõkked teele, latid üle tee tõmmatud. Valve oli juures, taheti viina. Mõnikord juhtud ka, et valvurid olid hooletud või arvestasid pulmaliste tuleku aega valesti. Läksid vahepeal eemale suitsu tegema ja sel ajal sõitis pulmarong läbi. Nii jäid viinast ilma.

Kunagi varem olevat olnud põlletappimist.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

78

Ristiema saatis teate, et tulgu poiss kosja. Poiss pole tüdruku üldse näinud. Isamees oli kaasas, kaubeldi tüdruku isaga. Kui kaup koos, pidi tüdruk andma isamehele kindaid-sokke jm. Kosja tuldi selle jutuga, et tahetakse vasikat otsida. Vasikas oli kadunud.

(Värskas olid paljud pulmakombed nii nagu veneusulistelgi. Näit. peigmees kummardas maani kolm korda ja suudles pruudi jalgu.)

Vastastikku laulmist oli pulmas tundide viisi, pruudi ja peigmehe kiitmine. Rahakorjamine käis samuti lauluga: kellele lauldi, see pidi raha andma. Korjamiseks olid mingisugused kotid, siis ei olnud näha, kui palju anti.

Tee peal oli pulmarongil tõkkeid - puud olid maha lastud. Ratsahobustega sõideti pulmarongi ees, need pidid tee vabaks tegema. Kui tuldi teed vabaks tegema, nõuti ratsanikkude käest viina. Tee sulgejad panid valve tee äärde välja. Teede tõkestamine oli eriti siis, kui oldi kirstuga teel peigmehe koju.

Lina pähepanek. Kui kirikust koju jõuti, tehti noorikule palmik pähe. Valge rätik seoti üle, kitsad paelad juustesse, pikad linikuotsad jäid seljale rippuma. Palmikuid ja paelu võis äta võtta ainult saunas, magas ka nendega. Liniku - kitsa paela - pähe sidumise puhul anti viina.

ACC. N:R M. 11993:46.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Osa teest kirikusse sõideti ratsa, umbes 3/4 kilomeetrit.
Pulmarongil olid teed tõkestatud, puud olid maha lastud teele.
Viimasel ajal tehti teele ka aedu - traataed puupostidega. Kui
saadi viina, aitasid tegijad ise aia maha kiskuda ja pulmalised
pääsesid läbi. Kui anti neile viin enne kätte, jäi aed tegemata.

80

Kosilasel oli isamees kaasas, see rääkis; räägiti algul vane-
matega. Tüdruk oli häbelik, oli teises ruumis. Tuldi midagi otsi-
ma, lähemalt ei mäleta,

Pulmalistele olid teeale tökked ette tehtud, taheti viina. La-
tid olid pandud üle tee, mõnikord isegi süüred palgid. Tökete te-
gijad olid naabertalu mehed, valvurid olid tökete juures. See sün-
dis siis, kui pulmalised läksid peigmehe kodust pruudi koju.

Tanupanekut ei mäleta. Põlle sisse korjati pruudile tanuraha.
Kõik pulmalised andsid raha, nii palju kui keegis soovis.

Kosilasel isamees kaasas. Otsiti kana: kas on teie aeda tulnud? Küsiti mõnikord ka: kas võiks saada metsast ühe sirge puu, kõige ilusama. Isamees pidi kõik välja kauplema. Viinapudel oli kaasas. Enne ei tohtinud minna metsa puud otsima, kui tuli viina anda.

Tökked. Kõis tõmmati üle tee, mõnikord suured palgid. Enne teed ei vabastatud kui tuli viina anda. Oma küla noored, kes pulmas polnud, panid tee kinni. Valvurid olid väljas.

Abielunaisel pidi olema põll ja tanu, tüdrukul neid kumbagi ei olnud. Öeldi: naine rikub põlleta põllu ja tanuta hävaaluse.

Hobustele pandi rangide sisse nöelad. See, kes nöela pani, noeris sel viisi viina. Et kui saab viina, siis otsib vea üles.

Saarel elati väga tagasihoidlikult, mingeid erilisi pidustusi polnud, ka pulmi ei peetud mingi erilise pidulikkusega. Rahvast oli 85-95 hinge, tuttavad omavahel, enamik koguni sugulased - kõik ühed Klaamased. Need on soome-rootsi päritolu, Põhjasöja ajal sinna elama asunud.

Raha kokkuajamine. Pruut ja peigmees istusid laua taga, nende ette oli seatud tühi taldrek. Teiselpool lauda istusid pruutneitsi ja esimene peiupoiss. Pulmavanem kihutas üles raha rohkem kokku panema. Kes raha pani, sai oma napsi viina. Isamees (palmavanem) kippus isegi pulmaliste rahakotte tühjendama, kui kätte sai.

Kosjaskäimist ei olnud - peigmees isamehega -, sesse korraldasid pruut-peigmees omavahel. Kirikusse mindi paadiga (Jöelehtme kirikusse), rammast oli natuke veel jala ka minna.

Kui teine abielupool oli mandrilt, siis oli ka kombeid mandri viisi. Mandril seati pulmalistele tee tükkeid. Saare peal midagi niisugust ei tehtud.

Kui poisid tulid öhtuti paatidega saarele ehale, siis tehti neile võgureid - tõmmati paat kõrgele maahe, nii et ei saanud hommikul oma jõuga minema. Pidi teiste abi paluma.

Linutamine. Kui naiseks loeti, siis pandi tanu pähe. Uks naine mõni pruudi sugulane ja agaram, oliä tanu pähepanijaks. Oliv vaimulik talitus. Isamees luges jumalasõna, lauldi!

ACC. N:R M. 11993:50.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Mingeid erilisi kombeid saare pulmades ei esinenud. Pulmad olid väga tagasihoidlikud.

Pöllelappimist ei olnud.

Kolga rannas oli aga kombeid hoo"is rohkem. Seal tuli ette eriti palju laulmist, suguseltsid laitsid ja pilkasid lauludega vastakuti üksteist.

83

ACC. N:R M. 11993:57.LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Vanaaegsetest pulmadest rääkis ema palju. Nägin ka ise. Ema läks teist korda mehele, kui olin 19 aastat vana, s.o. 62 aastat tagasi. Pulmi peeti rehetoas. Ka toas oli suits sees, suitsu all käis tants. Koerad purelesid laua all kontide pärast. Jalaga tõrjuti koeri pulmalaua all: ust! ust!

Linikut minu ajal enam ei olnud, aga ema mäletas veel. Kui tüdrukul oli laps tulemas, siis pidi laualatuse ajal olema rätik peas.

Tanu pähepanek käis jumalasöna lauluga. Kooliõpetaja luges enne. Tanu toodi taldreku peal. Kui tanu oli peas, siis hakati terviseviina jooma. Sama taldreku sisse, kus tanu toodi, hakati raha panema. Pruudi ema pani kõige enne. Mehe ema pani tanu pähe. Tanu peale seoti ilus siidirätt, rohelist ja valget värvi. Noorik häbenes väga. Hakati jonnima, et vaja noorikut näidata. Ema istus laua äärde ja tõstis rāti tanu pealt üles. Ainult väheks ajaks. Siis pandi jälle kiiresti tagasi. Öeldi: meie tahame noorikut näha! Kas noorikut on või ei? Siis kui rätik üles tõsteti, kargasid kõik pulmalised püsti ja taheti näha. - Pulmalised istusid söögilauas. Siis üks tõi taldreku peal tanu sisse ja mehe ema pani ta noorikule pähe. Siis olid kohe terviseviinad ja algas rahakogumine.

"Nooriku näitamine" oli aga eraldi, pärast terviseviina. Öeldi: Meie ei lähe enne ära, kui oleme saanud noorikut näha!

Noorik ise oli aga väga häbelik. Utles emale: Ära sa väga kaua rätikut üleval hoia!

Kui teise pulmamajasse sõideti, siis oli tee kinni pandud. Latt õhi ees. Siis viidi kirstu peigmehe juurde. Külarahvas pani tee kinni, seisis ise juures. Neile pidi viina andma. Mõni 15-20 hobust tuli kõik kinni pidada. Seltsis võeti viina ja lärmati, naised istusid peal, mehed sekeldasid. Kui oli küllalt juba viina saadud, siis lasti läbi. Valiti kitsas teekoht metsa vahel. "Kas passi on?" küsiti. Viinapudel oli pass. Pruudikodus värava juures oli jälle tee kinni, kui kirikust tuldi.

Vahepeal käidi ka kõrtsi juures, osteti mödu ja viina.

Kosjaskäik püüti salaja hoida. Räägiti, et otsitakse midagi, noort varssa. Seda juttu hakati minu ema ajal juba põlgama, minu ajal ei ole enam tarvitusel olnud. Ei peetud sobivaks.

Tee kinni. Kui peigmehe koju söideti, panid peigmehe kodused tee kinni. Suur kask oli teele ette lastud. Valve oli juures, tahti viina.

Nooriku linik. Latik on kirjutanud selle laulu tema käest; Ema ajal olnud prõudil mingi näokate.

Nooriku kõnnitamine. Pruut pidi oma käsitööst midagi maha viskama. Ukse peale midagi maha,

Terviseviina joomise juures korjati raha. Taldrek laual - pandi raha selle sisse. Minu ajal ei ole seda enam tehtud. Ligemad sugulased panid ennem, suured summad. Raha korjati mitmel puhul.

Tanupanek oli püha talitus. Istuli laua juures, kooliõpetaja tegi palve. Mehe ema pani tanu pähe. Kui seda ei olnud, siis mõni mehe poolt suguhane.

Pöllesidumist ei olnud. Siidpõlled olid, need olid kõikidel. Tanule pandi rätik peale, valge pitstanu oli. Naistel pidi ikka tanu peas olema. Vanad inimesed hoidsid sellest kombest kinni. Ilma tanuta ei tohtinud üldse ~~minu~~ hommikul välja minna.

Hobustel pulmahteid kaelas ei olnud. Pöllelappimist ei olnud.

Kosjas mõni häbelik noormees ei rääkinud midagi, pani ainult viinapudeli lauale. Kui see vastu võeti, olid kaubad koos.

Peig ja ninamees astusid tüdruku majja ja küsisid tüdruku vanematelt: Kas teil on ühte utetalle? Meie oleme otsinud, tulime teie majja vaatama. Vanemad vastasid: Meie ei tea, see on Tiiu asi. Tema sööda lambaid. Tiiu naeris: Ih!ih! üks on küll, aga ei tea, kas on teie oma. - Nii sai kosjakaup kokku. Pema poolt olid viinapudelid - mitme maitsega, ja pruudi poolt toodi praepann. Pere mees tõi seasingi. Algas söömine ja joomine.

Kõlm pühapäeva käis pruut pärast kuulutamist andeid korjamas. Vanem naine oli kaasas. Käisid paaegu terve valla läbi, igas külas uus esinaine. Korjati villu. Koju tulid naised kokku ja aitasid pruudil sukki-kindaid valmistada. Need said peiu sugulsatele pulmakinkideks.

Pruudile pandi tanu pähe kirikumajas, panijaks külavanaeit. Jumalasõna selle juures ei olnud. Pudel viina ja kannik saia oli vanaeide tasu.

Põll e ettepanek oli pruudi ema asi.

Hobustel ehteid ei olnud, oli valitud valged hobused, enam ühte nägu.

Näokatmist ei olnud.

Külatänavad olid tõkkeid täis. Pruudikodus olid jälle väravad kinni seotud. Pruudi pulmarahvas oli vastas. Teisel pool väravat

ACC. N:R M.11993:55.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

oli püssilaskmist ja laulu. Peia esimees nõudis sisselaskmist.
Pruudi isa nõudis passi: mis mehed teie olete?

Rahakorjamine pulmas käis võistlusena. Korjati vakka. Pruudi
võit, hõissa! Peiu võit, hõissa!

Värava juures läks ~~väga~~ tund aega enne kui värav lahti saadi.
Värava juures oli jällegi looma otsimise jutt. Peiu esimees ütles:
Meil on üks mullikaas ära kadunud. Kolm pühapäeva oleme kirikus
kuulutanud, nüüd saime kuulda, et on siis.

Pruudi isa (kes seni nõudis passi ja küsis: mis mehed teie ole-
te?): Mis nägu teil see kadunud loom oli?

Peiu esimees: Valge mullik, mustad kubed.

Pruudi isa: Uks meil on.

Ema toob pruudi: Kas on see?

Peig läheb vastu: On jah!

Algab söömine ja pärast seda tantsulöömine. Pulm kestis päeva
kolm.

86

Abiellusin a. 1895. Noormees tuli koos isamehega tallu ja isamees alustas juttu. Tema olevat kuulnud, et meie talus on noor õhvakene müüa. Muidugi võeti see jutt vastu kui kosjajutt ja pakuti tulejatele süüa. Jutta lagas ikka mõne loomaostmise ettekäändel.

Noorikule tanu pähe pani mehe ema (ämm) lauluga: Peakese ümber tahan ma neid valgeid lilli seada, mis sinu silmi varjavad ja keelmata võis maata See tanu pähepanek toimus jumalasõnaga. Selle järele pandi noorikule põll ette. Minule pani põlle isamees, kes pani siis ka esimesena raha lauale. Selle järgnesid kõik teised pulmalised raha lauale pannes ja terviseviina juues. Raha sai noorikule "põllerahaks".

Pulmad algasid neljapäeval kirikus laulatusena ja kestsid kuni pühapäeva õhtuni. Kirikust koju sõites oli tee suletud lattidega ja kahele poole teed oli pandud kuusk auväravaks, latvadega kokku seotud. Viinapudel oli tühjalt paku otsas, kuhu siis pulmaliste poolt täis viinapudel asemele pandi, mille järgi tee avati.

Palumamajja jõudes pidi pruut (noorik) kiiresti sõidukist maha hüppama, nii et isamees ei saaks teda maha tõsta, sest tõstmise korral maksis see tal pari kindaid ja sukki.

Kui tüdrukule tuli kosilane, siis isamees hakkas pruudi bane-
matega rääkima, et nad on tulnud ühte mullikat otsima ehk taha-
vad hobusele juua anda ja nii mitut moodi, kuidas keegi oskas
veeretada.

Tee pandud kinni kaks korda. Esmalt kui kirikust tuldi ja
nooriku kodu söideti. Ja teine kord, kui nooriku kodust peigmehe
koju söideti. Selleks ehitati auväravad tee peale. Suvel kaske-
dest ja talvel kuuskedest, mis olid ilustatud värviliste paberi-
lintidega ja lippudega. Auvärava kõrvale asetati meeste riietesse
täistopitud mees, laua äärde tooli peale istuma. Tühi viinapudel
oli sel põuest otsapidi väljas. Auvärav oli latiga või köiega
suletud ja enne lahtri ei võetud ega pulmarongi läbi ei lastud
kui peigmees oli tühja viinapudeli ära vahetanud täie vastu.

Peigmehe koju jõudes võeti pruudi pärg peast ja pandi pruut-
tüdruku pähe. Selle juures lauldi pärjapunumise laulu ja tehti
ringmänge. Noorikule pandi tanu pähe peigmehe lähemate omaste
poolt, kus juures loeti jumalasõna ja lauldi jumalasõna laule.

Noorikule sidus põlle ette kõrvatsenaine, aga mingisugust
põllepappimist ega rahakogumist ette ei tulnud, mitte ka nooriku
näo kinikatismist.

Pulmahobused olid ehtimata, ainult aisakell oli aisas.

Nooriku meespulmalistel oli moes nooriku äravarastamine. Sel-

ACC. N:R M. 11993:58.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

leks passiti peale ja hobune oli rakkes valmis, noorik tõsteti
sõidukisse ja lasti tuhatnelja minema. Peigmehe poolt meespulmali-
sed sõitsid taga ajama, ja kui kätte said, siis tuli noorik ta-
gasi osta jälle viinapudeliga.

88

Mindi isamehega. Isamees küsis alguses kadunud mullikat. Peale seda tuli peigmees viinadega. Kui viinad peremehe poolt vastu võeti, oli see märgiks, et kosjad olid vastu võetud. Pruuti ära ei peidetud. Kosilane viidi tagatuppa.

Peigmehe poole mineku puhuks pandi tee pruudi pulmaliste eest kinni. Ei lastud enne läbi, kui oli lauludega ja vastulauludega kinnipidajad üle trumbatud. Takistuseks olid kas palgid, aiahirred või mõnikord ka kivid.

Pruudi kodus pandi välja "varahoidjad". Peigmehe pulmalistes t tulid "vargad", kes söögid ära väisiid.

Pruudi vaka jagamine oli peigmehe kodus. Pruut jagas peigmehe pulmalistele, kihdaid sukki. Pärast seda algas rahakorjamine - rongi tegemine. Mõlema, niihästi pruudi kui ka peigmehe poolt olid korjaja: peiupoiss ja pruudi:poiss. Need korjasid ringi keskel mütsidega raha. Hüüdsid: peiu võit! pruudi võit! Lauale pandi raha ainult vanemal ajal.

Pruudi laud. Lauale pandi maiustusi ja viina. Kes sealt midagi võttis, pidi raha lauale panema. Pruut oli seal pruudiehtes. Sellele lauale pandi ka pruudile toodud kingitusi.

Hobuseid ei ehitud.

Kosja tuldi esikäibijaga (ninamehega). See küsis kadunud õhva, küsiti tunnuseid. Peigmees jäi esialgu õue ootama. Pruut peideti algul ära; kui oldi päri, toodi hiljem ka pruut ja viinad võeti vastu. Vahepeal narriti otsijaid - saadeti ette vööraid "õhvasid".

Kirikust tulles mindi koos pruudi koju. Kirikust tulles tükkeid ei olnud. Esmaspäeval peigmehe pulmalised tulid pruuti ära viima. Sel puhul oli pruudikodu ümbrus kindlustatud mitmesuguste tüketega. Esimesena tuli katsemees. See võeti mõnikord kinni ja pandi sealauta kinni. Pruudi pool olid pulmalised esmaspäeva, kust õhtul edasi mindi peigmehe poole. Õhtuks oli teele tehtud tüked - vahel aiad, kivid või muu risu. Noriti viina.

Peigmehe kodus ootasid peigmehe pulmalised. Seal oli igasust kolistamist väravas.

Tanu pandi esmaspäeva õhtul, enne pruudi lahkumist pruudikodus. Juures olid ainult lähemad omaksed. Pandi jumalasõnaga. Panijaks kas pruudi tädi või mõni lähem sugulane.

Kirikusse sõites olid pruudi, peigmehe ja ka kõrvase hobused ehitud villasest lõngast kootud lintidega ja tuttidega, mis pandi niihästi valjaste kui ka looga külge.

Pruut jagas kingitusi "pruudivakast": villaseid kindaid ja sokke. Pärast seda kaeti laud, ja kui keegi laualt midagi võttis,

ACC. N:R M. 11993:61.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

pandi raha laual olevasse valdrekusse. Hiljem tehti Mustjala
rongi - ringmängu. Kaks rahakogujat olid mütsidega ringi keskel -
üks kogus raha peigmehele, teine pruudile.

KOsja mindi isamehega koos. Tehti juttu noore lehma ostust. Kui kosjad vastu võeti, pakuti süüa ja paluti ööseks jääda. Kui kosilaste ei tahetud; siis süüa ei antud. Isamees rääkis peremehega, kes küsis ka perenaise ja tütre arvamust.

Laulatuselt tulles söideti nooriku koju, peigmees kõige ees. Peigmees lasti töketest läbi, teistele tösteti latid teelesse ette, küsiti viina. Peigmehe poole söites tükkeid ei olnud. Peigmehe pool olid "vargad", kes viisid veimevaka ja muud.

Tanu pandi peale pärja mahalaulmist. Vist peigmehe ema pani. Pärast seda käis keegi vanem mees taldrekuga raha korjamas.

Põllepappimine oli. Öeldi, et põll on katki. Korjajaks olid peigmehe sugulased, vanemad mehed. Raha läks pruudile. Korjati mõnikord mitu korda, nii et võidi ka kogu pulma kulud ühekorraga katta. Rikkad peremehed pandi raha ka otskohe lauaotsale.

Kosjajuttadest ei tea.

Kaheotsaga pulmad algasid nooriku kodus ilma peigmeheta. Viimase poolt tulid pulmaperre vargad s. "nagitajad", kes näppasid endale söögi- ja joogipoolset. Nendega koos mindi hiljem peigmehe poole. Pulmarongi tulekuks pandi pruudi värava juurde ölekubud, mis pulmarongi ees põlema pandi. Tee peal olid takistajaks ratsanikud - sõjamehed odadega, valged linad ümber. Need olid peigmehe sõbrad, kes hiljem pulmarongi saatsid. Peigmehe õuemulgu kohale oli jalalt langetatud puu, millest üle sõites hobuste kangust prooviti. - Tõkkeid tegid peigmehe kaaslased. Oletatavasti sellesks, et takistada pruudi pääsemist peigmehe poole. Seal oli ees juba nende poolt ehitud narrinoorik, kes seal ketras ja pulmarongi saabudes jagas tulijatele leiba.

Tanu pandi pähe peale pruudikrantsi mahaulmist ringmängu juures. Kes tanu pani, ei tea.

Hobuse looga küljes olid paelad ja tutid.

Pruudike korjati raha lauaotsale. Kõik pulmalised pandi oma rahad lauaotsale.

Põllepappimist pole kuulnud.

ACC. N:R M. 11993:64

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Tanu pähepaneku juure peeti vaimulik talitus. Kui õpetajat ei olnud, siis pidas selle köster või koolmeister, ka vöörmünder. Ämm pani mörsjale tanu pähe. Kirjeldus sellest leidub ka J.Latti-ku raamatus "Mörsjapärg" - "Viimane valss".

Näo linikuga katmist pole näinud. Et kirikust oleks koju söidetud kaetud näoga. Mingit sugulust kreeka-katoliku vastavate kommetega ei tea olevat. Näinud veneusu pruute, neil polnud näod kaetud.

93

Kosilane otsis tavaliselt mõnda noort looma, kui ta tüdruku vanem
mate jutule tuli. Vist mullikat, täpselt ei mäleta.

Teel olid tõkked. Laiusel Kyivijärvel on ühes pulmades, minu
isa. jutustuse järgi, on mehed hoidnud pulmarongi kinni latiga.
Kummastki latiotsast hoiti kinni, lattu üle tee. Uks pulmapoiss
oma vägeva tükuga on kihutanud tõkke peale. Uks hoidjatest on
sellejuures vigastada saanud. Auvärvad olid aga veel minu päevil
tavaline nähe.

Koos isamehega. Tuldi tüdruku vanematele midagi müüma või midagi ostma. Tüdruk polnud juures. Kui kosjad vastu võeti, avati viinapudel.

95

Kirikust tulles olid pulmarongi teel tökked, kividest või puudest. Külapoised valmistasid tökked. Lasti läbi, kui pruudisõitja oli valvuritele viina andnud. Soovimatu komme, kuid esines igas pulmas.

Mõni nooriku vanematest naissugulastest pani talle tanu pähe. Harilikult tädi. See toimus peigmehe kodus, ilma jumalasõnata. Sel korral raha ei korjatud.

Isamees sõdus põlle, see oli pulma suurim sündmus. Sidumise juures tegi isamees igasuguseid vigureid ja nalja, kuid noorik ei tohtinud naerma hakata. Kogu põllepappimise aja pidi noorpaar tõsiste nägudega istuma. Nad istusid keset tuba, pulmalised olid lõbusad ja võtsid pulmajooke. Koguti raha põllesse.

Näokatmist ei olnud kombeks.

Pulmahobuse looka oli seotud värvilisi paelu, ka värvitud laaste. Peiupoised sidusid ja võtsid pärast need endale mälestuseks.